

діяння дозволяли, за бажання, кваліфікувати одні й ті самі ознаки правопорушень і як ухилення від сплати податків, як недостовірне декларування, шахрайство, фіктивне підприємництво, і зрештою – за наявності необхідних доказів – як хабарництво. Деякі політичні сили вже заявили про готовність ініціювати внесення до парламенту оновлених норм про «незаконне збагачення».

5. Щоб відповідні статті узгоджувалися з міжнародною практикою, власне з вимогами критичного праворозуміння, потрібно виконати кілька важливих умов. По-перше, підкреслити чіткий обов'язок органів досудового розслідування доводити незаконність збагачення. По-друге, слід зазначити про законні підстави збагачення (легальні доходи) та визначити саме «незаконні» підстави збагачення. Хоча слід наголосити на тому, що випадків ризику маніпуляцій на момент винесення рішення КСУ в судовій практиці не було. По-третє, в новій нормі, ймовірно, необхідно передбачити й альтернативні – крім тюремного ув'язнення – способи покарання за незаконне збагачення, особливо, коли йдеться про невеликі розміри виявлених «незрозумілих» активів. Гальмування процесів протидії корупції останнім часом стало очевидним. Тому питання поновлення цивілізованої норми про незаконне збагачення будуть вирішувати вже новий парламент і новий президент.

Чернявський Сергій Сергійович,

проректор Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Орлов Юрій Юрійович,

головний науковий співробітник відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ СТВОРЕННЯ Й ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В НАЦІОНАЛЬНІЙ АКАДЕМІЇ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Національна академія внутрішніх справ є власником авторських та патентних прав на понад 250 наукових продуктів, створених вченими та фахівцями нашого закладу освіти. За період з 1997 року академією отримано понад 180 свідоцтв про реєстрацію авторського права на службові твори та 70 патентів України на об'єкти промислової власності.

Робота з організації охорони прав інтелектуальної власності (ІВ) в Національній академії доручена відділу організації наукової діяльності та захисту прав ІВ, який, зокрема, займається питаннями

набуття прав власності на створювані наукові продукти, сприяє впровадженню об'єктів інтелектуальної власності в навчальний процес та правоохоронну діяльність Національної поліції України, формує та зберігає електронні банки запатентованих наукових ідей, здійснює планування патентної роботи. В ході патентної роботи фахівці-патентознавці набувають практичного досвіду, що дозволяє поступово удосконалювати прийоми та методи їхньої роботи, розширювати перелік об'єктів ІВ, що набувають юридичного захисту, а також апробувати нові шляхи їх впровадження в практику роботи правоохоронних органів України.

Перспективним напрямом у сфері створення об'єктів авторського права є поступове розширення їх номенклатури. Сьогодні Національна академія є власником свідоцтв державного зразка на такі наукові продукти:

- 1) продукти навчального призначення:
 - понад 85 електронних дидактичних засобів (мультимедійних підручників, посібників, курсів лекцій);
 - 9 аудіовізуальних творів (фільмів) навчального та профорієнтаційного спрямування;
 - 4 курсів дистанційного навчання;
 - 2 спеціалізовані бази даних;
- 2) продукти практичного спрямування:
 - 56 методик правоохоронної діяльності;
 - 22 спеціалізовані комп'ютерні програми (автоматизовані робочі місця фахівців Національної поліції, експертні та аналітичні програми).

Сьогодні на часі – набуття прав інтелектуальної власності на нову групу об'єктів авторського права – електронні презентації, які активно використовуються у навчальному процесі. У березні 2019 року на засіданні Вченої ради академії було прийнято рішення розпочати роботу з оформлення авторських прав на електронні презентації з метою упорядкування наявної бази дидактичних засобів та підвищення професійного рівня викладання навчальних дисциплін.

Перспективним напрямом у сфері використання об'єктів авторського права сьогодні є розроблення унормованих процедур впровадження наукових новацій в практичну діяльність органів та підрозділів Національної поліції України. Насамперед йдеться про методики правоохоронної діяльності, а також комп'ютерні програми практичного призначення. На наш погляд, механізм такого впровадження має передбачати узгоджені процедури інноваційних дій з боку наукової установи (навчального закладу) та практичного підрозділу (органу), чіткі критерії оцінювання ефективності наукових новацій й потребує унормування на рівні наказу МВС України. З метою вирішення цього питання вченими академії протягом

2011–2016 років було проведено наукове дослідження, за результатами якого опубліковано ряд наукових праць [1; 3] та розроблено проект положення про організацію проведення НДР та ДКР в системі МВС України. В проекті положення запропоновано наукові підходи до формування відомчого інноваційного механізму, зокрема суттєво переглядаються правовідносини між ВНЗ (НДУ) як виконавцями наукових досліджень та практичними підрозділами Національної поліції, які набувають статусу замовників. Положення перебуває на розгляді в МВС України.

Національна академія є сьогодні власником патентів України на 34 винаходи, 29 корисних моделей та 7 промислових зразків у галузі оперативної та криміналістичної техніки, судової експертизи, вогнепальної зброї та спецзасобів, вибухотехніки, безпеки дорожнього руху та технічного захисту інформації. Перспективним напрямом у сфері створення об'єктів патентного права є поширення практики патентування наукових розробок на сферу правоохоронної діяльності, що потребуватиме винайдення нетрадиційних способів патентування наукових ідей не технічного характеру.

Згідно чинного законодавства України об'єктом промислової власності може бути не лише певне технічне рішення, але, зокрема, сорт рослин [4], порода тварин,¹ а також речовина, штам мікроорганізмів, культура клітин рослини і тварини [5, ст. 6]. Крім того, в Україні вже кілька років практикують видачу патентів на способи профілактики, діагностики та лікування захворювань.

Крім того, як об'єкт промислової власності патентну охорону мають спосіб (процес), який в загальному випадку може стосуватися будь-якої сфери людської діяльності, а також застосування відомого продукту чи процесу за новим призначенням.

Сьогодні в наукових колах обговорюється можливість патентного захисту в Україні комп'ютерних програм (які є не технічними рішеннями, а робочими алгоритмами),² способів ведення

¹ На поточний момент охорона прав на породу тварин в Україні не здобула належного законодавчого врегулювання. Рішення Верховної Ради України про прийняття Закону України «Про охорону прав на породи тварин» було скасовано за пропозиціями Президента України Постановою Верховної Ради України № 332-IV від 28 листопада 2002 року.

² В Сполучених Штатах Америки законом передбачена патентна охорона комп'ютерних програм, яка здійснюється таким чином: графічні інтерфейси програм захищають патентами на промислові зразки (так звані дизайнерські патенти), а ідеї та алгоритми, що лежать в основі програм – патентами на винаходи або корисні моделі.

бізнесу (методів підприємницької діяльності),³ нових видів послуг та деяких інших об'єктів.

Автором було вивчено питання щодо можливості патентування наукових ідей у сфері правоохоронної діяльності, на підставі чого він дійшов таких висновків:

1) стосовно фахової специфіки Національної академії та відповідно до ч. 2 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» об'єктами такого патентування можуть стати способи правоохоронної та суміжних видів діяльності; 2) відповідно до вимог патентоздатності ці способи мають полягати у виконанні дій над певними матеріальними об'єктами; 3) способи мають складати сукупність прийомів, виконуваних в певній послідовності або з дотриманням певних правил; 4) зазначені способи мають бути спрямовані на вирішення завдань соціальної діагностики, соціального регулювання або ж соціального контролю.

Прикладами таких способів можуть стати, наприклад, «спосіб прогнозування злочинності», «спосіб проведення допиту із застосуванням поліграфу», «спосіб забезпечення публічного порядку на певних масових заходах», «спосіб звільнення заручників» тощо.

Слід зауважити, що патентний захист наукових ідей у сфері правоохорони має певні переваги перед їх захистом авторським правом. По-перше, для отримання патенту заявник має дотримуватися вимоги новизни. Кожна нова запатентована ідея має відрізнятися від попередніх ідей, що сприятиме поступальному прогресу знань у правоохоронній сфері. Вимога новизни запобігає тупцюванню науки на місці, попереджає спроби плагіату, запроваджує в науку елементи здорової конкуренції. По-друге, запатентована наукова ідея має відповідати вимозі корисності й застосовності у певній сфері суспільної діяльності. Це сприяє наближенню наукових розробок до потреб правоохоронної практики. По-третє, на відміну від творів, які захищені авторським правом, патент можна комерціалізувати. Таким чином Національна академія може одержувати додаткові кошти для розвитку відомчої науки, а автори запатентованої ідеї, відповідно до чинного законодавства, отримують право на грошову винагороду [5, пп. 3, 4 ст. 9].

На засіданні Вченої ради академії у березні 2019 року було прийнято рішення щодо опрацювання питання щодо процедур отримання патентів України на наукові розробки не технічного характеру у сфері правоохоронної діяльності.

Перспективним напрямом у сфері використання об'єктів патентного права є впровадження запатентованих технічних рішень в

³ У США патенти на спосіб ведення бізнесу видають, починаючи з 1998 року.

діяльність органів та підрозділів Національної поліції України, яке в умовах ринкової економіки трансформується у завдання комерціалізації патентів. Чинними нормативно-правовими актами академії надано право видавати ліцензії на користування патентами, власником яких вона є [6, пп. 17 п. 2].

Національна академія набуває позитивного досвіду комерціалізації об'єктів промислової власності. Так, у 2018 році було комерціалізовано два патенти України на промисловий зразок у галузі криміналістичної техніки (№ 33325 та 35937) з перерахуванням академії відповідного роялті підприємством-виробником. Роботу з комерціалізації об'єктів промислової власності планується продовжити, дотримуючись вимог чинного законодавства щодо порядку надання ліцензій суб'єктам підприємницької діяльності на право використання патентів.

Список використаних джерел

1. Орлов Ю.Ю. Інноваційна діяльність Національної академії внутрішніх справ // Юридичний часопис НАВС. – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2011. – № 1 (1). – С. 3–9.

2. Орлов Ю.Ю., Чернявський С.С. Інноваційна складова відомчої науки як чинник реформування органів внутрішніх справ України // Юридичний часопис НАВС. – К.: Нац. акад.-я внутр. справ, 2014. – № 2 (8). – С. 16–26.

3. Чернявський С.С., Орлов Ю.Ю. Актуальні проблеми організації науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт в системі МВС України // Науковий вісник НАВС. Наук. журнал. – К.: Нац. акад.-я внутр. справ, 2016. – № 1 (98). – С. 5–18.

4. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21 квітня 1993 року № 3116-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3116-12>

5. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15 грудня 1993 року № 3687-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>

6. Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами освіти, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної та комунальної форми власності: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 № 796 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-2010-п>